

Kad susjed postane monstrum: femicid i tamna strana ljudske psihe (4. priča)

Ubojstvo ispred Doma u Nazorovoj

„Razlozi koji čovjeka gurnu 'preko ruba', mogu biti različiti i ovisiti o osobi koja je 'gurnuta preko ruba'. Radi se o nemogućnosti adekvatnog emocionalnog odgovora na različite vrste stresora. Svaka osoba ima određene kapacitete za nošenje sa svakodnevnim, normalnim, životnim izazovima, odnosno stresom. I prema definiciji mentalnog zdravlja SZO, mentalno zdravlje je sposobnost, između ostalog, nošenja sa svakodnevnim, uobičajenim životnim stresom. Međutim, neke osobe, na žalost, nemaju dostatne kapacitete za nošenje s različitim stresnim situacijama. Kada osoba bude preplavljena emocijama koje više ne može kontrolirati, onda obično dolazi do neadekvatnih reakcija“ ističe prof. dr. sc. Danijela Štimac Grbić, voditeljica Odjela za promicanje mentalnog zdravlja. Zatim otvara drugo, jednako važno pitanje: zašto nas zločin, točnije femicid, tako često zatekne iza lica „mirnog susjeda“?

„Femicid čine obično osobe koje imaju poremećaj osobnosti. Takve osobe, najčešće s karakteristikama narcističkog poremećaja osobnosti, doživljavaju i uobičajene situacije u odnosu s partnerom kao narcističku povredu te ne mogu izgraditi zdrav emocionalni odnos. Takve osobe često znaju manipulirati okolinom, a svoju pravu osobnost, odnosno poremećaj osobnosti ispoljavaju u odnosu s partnerom, kojega doživljavaju kao objekt koji je u njihovom vlasništvu, a ne kao osobu.“ objašnjava prof. dr. sc. Danijela Štimac Grbić.

Emocionalna disregulacija, prisilna kontrola i maskirana patologija – ključ je razumijevanja zašto je „dobar, pristojan susjed“ ponekad upravo onaj koji će ponekad biti gurnut preko ruba i počiniti ono najgore. Maske pristojnosti dobro podnose uredske razgovore i susjedske pozdrave; no ne podnose gubitak kontrole. U trenutku kada žrtva odlazi, traži zaštitu ili postavlja granice, psihološki sustav počinitelja kolabira: osjećaj izdaje, grandiozna povrijeđenost i ideja „ako nije moja, neće biti ničija“ pretvaraju se u smrtonosni plan.

U ovom nastavku donosimo slučaj koji je zauvijek promijenio pojam tzv. sigurnog mjesta: u lipnju 2006., na dječjem igralištu Doma za nezbrinutu djecu u Nazorovoj, stvorenog da štiti one najmlađe i najranjivije, Tomislav Jakopović usmrtio je suprugu Jelenu Sabinu Jakopović, a potom pucao u sebe. Istraga je potvrdila: ilegalno oružje s prigušivačem, unaprijed napisan plan u džepu – i niz prethodnih prijetnji i nasilja koje sustav nije uspio (ili htio) presjeći. Taj dan, hrabrim postupkom socijalne radnice, spašeno je dijete. Ova tragedija postala je opomena o cijelom lancu propuštenih signala i mjera koje su morale biti uočene prije nego što je došlo do onog najgoreg.

U nastavku slijedi rekonstrukcija događaja, forenzički nalazi, psihološki profil počinitelja i detaljna analiza slučaja – upravo onako kako prof. dr. sc. Štimac upozorava da moramo gledati: ne kroz senzacionalizam, nego kroz obrasce rizika koji se mogu prepoznati i zaustaviti. Jer kad društvo nauči razlikovati 'pristojnu masku' od kontrolirajućeg obrasca, mogućnost da zaštitimo žrtvu raste, a prostor za zločin biva smanjen.

Obiteljsko nasilje i institucionalni propusti

Jelena Sabina Jakopović (25) i njezin suprug Tomislav Jakopović (22) bili su mladi bračni par iz mjesta Kloštar Ivanić, s jednim sinom rođenim 2004. godine. Njihova veza bila je obilježena nasiljem: Tomislav je suprugu fizički i psihički zlostavljao te joj je često prijetio ubojstvom, čak i djeteta, osobito nakon što je Jelena pokrenula razvod.

Jelena je u više navrata očajnički tražila zaštitu institucija – prijavljivala je Tomislavove prijetnje policiji i Centru za socijalnu skrb, upozoravala da se boji za vlastiti i sinovljev život – no sustav joj nije pružio adekvatnu zaštitu. Zbog kontinuiranog zlostavljanja, krajem 2005. pobjegla je od supruga i sklonila se na tajnu adresu skloništa za žrtve obiteljskog nasilja (Autonomna ženska kuća Zagreb), gdje je provela posljednjih šest mjeseci života. Bila je to mjera samozaštite nakon što je Tomislav već bio fizički nasilan i kratko boravio u zatvoru krajem 2005., no po njegovu izlasku strah se vratio.

Situacija je eskalirala u prosincu 2005. Tada je Tomislav, uz pomoć svog oca Milovana, namamio Jelenu na sastanak i oteo je. Odvezli su je u napuštenu halu, gdje joj je Tomislavov otac držao nož pod grlom, a Tomislav vikao da je treba ubiti. Jeleni je pozlilo od šoka pa su je pustili k liječniku, koji je slučaj prijavio policiji. Milovan Jakopović (Tomislavov otac) tada je uhićen i zadržan u pritvoru zbog protupravnog oduzimanja slobode i pokušaja ubojstva, dok je Tomislav, unatoč ozbiljnosti zločina, ubrzo pušten da se brani sa slobode. Policija je upozoravala da je riječ o opasnom počinitelju s debelim dosjeom (Tomislav je do

tada imao oko 30 kaznenih i prekršajnih prijava, uključujući teške krađe i nedopušteno posjedovanje oružja). Ipak, nadležne institucije nisu odredile istražni zatvor niti trajnu zabranu prilaska za Tomislava, što će se pokazati kobnom pogreškom.

Nakon otmice, Tomislav je njihovog dvogodišnjeg sina nasilno odveo od Jelene i predao ga svojoj majci. Jelena je u panici zvala Centar za socijalnu skrb Ivanić Grad, tražeći pomoć da vrati dijete. Centar je međutim reagirao tromo – obećali su poslati socijalnog radnika tek sutradan, a u međuvremenu su, umjesto da dijete vrate majci, dječaka smjestili u zagrebački Dom za nezbrinutu djecu u Nazorovoj ulici. Obrazloženje je bilo da je tako sigurnije za dijete i majku, s obzirom na to da je otac izrazito opasan i da je prijetio ubojstvom. Uplašena za sinov život, Jelena je pod pritiskom pristala da dijete privremeno ostane u Domu, dok ona pronade siguran smještaj i posao kako bi mogla brinuti o njemu. Autonomna ženska kuća kasnije je optužila Centar da su Jeleni praktički oduzeli dijete pod izlikom zaštite – umjesto da istovremeno zaštite i majku i dijete zajedno u sigurnoj kući, oni su ih razdvojili, a nasilnom ocu nisu zabranili pristup.

Jelena je idućih mjeseci živjela u tajnom skloništu, u stalnom strahu da će je suprug pronaći, što je prije često uspijevaao. Postupno je, uz psihološku pomoć, vratila donekle osjećaj sigurnosti i počela sređivati život: uspjela je naći stalan posao konobarice i pripremala se preuzeti skrb nad sinom čim to bude moguće.

Autonomna kuća i Ured za ravnopravnost spolova obavijestili su Centar i sud da je Jelena sada u sigurnom okruženju i sposobna brinuti o djetetu, tražeći da joj se dječak vrati. Nažalost, to se nije odmah dogodilo. Štoviše, Općinski sud u Ivanić Gradu donio je privremeno rješenje o viđanju djeteta koje je poslano i Jeleni i Tomislavu, čime je Tomislav točno znao kada će njegova supruga dolaziti posjetiti sina u Domu Nazorova. Jelena je preko odvjetnice Autonomne kuće još u veljači 2006. podnijela zahtjev za hitnom sudskom zabranom prilaska, navodeći detaljno sve oblike nasilja i prijetnji kojima je bila izložena. Međutim, zaštitne mjere nisu stigle na vrijeme – postupak je razvučen, a i sam predsjednik Prekršajnog suda u Ivanić Gradu poslije je ustvrdio da bi zabrana prilaska vrijedila samo lokalno (u Ivaniću), ne i u Zagrebu, što Tomislava realno ne bi spriječilo. Takav formalni propust ostavio je otvoren put tragediji.

Tragedija u dvorištu Doma (16. lipnja 2006.)

Kobnog petka, 16. lipnja 2006., dogodilo se upravo ono čega se Jelena pribojavala. Oko 10 sati ujutro, na dječjem igralištu Doma u Nazorovoj ulici u Zagrebu, Jelena je provodila vrijeme sa svojim sinom tijekom redovite posjete, pod nadzorom socijalnih radnica. Tada se iznenada pojavio Tomislav Jakopović, iako to nije bilo vrijeme njegovog službenog termina za posjet djetetu. Bio je vidno uznemiren i

agresivan. Sa sobom je nosio ilegalni pištolj s prigušivačem. Socijalna radnica Doma odmah je reagirala: izašla je pred Tomislava pokušavajući ga smiriti i upozorila ga da ne smije tu biti. U isto vrijeme uzela je dječaka u naručje i, riskirajući vlastiti život, okrenula se te požurila u zgradu Doma čim je primijetila da je Tomislav izvadio oružje. Tim pribranim činom spasila je dječaka od, vjerojatno - sigurne smrti.

Ostali su tako licem u lice Tomislav i Jelena na otvorenom prostoru dvorišta. Prema svjedočenjima, uslijedila je kratka prepirka između supružnika, a onda je Tomislav potegnuo pištolj na svoju ženu. Razjaren i bijesan, ostajući pri svojim prijetnjama, ispalio je nekoliko hitaca u Jelenu iz neposredne blizine. 25-godišnja, mlada žena preminula je na licu mjesta od zadobivenih ozljeda. Potom je, u skladu s najcrnjim ishodom koji je planirao, Tomislav okrenuo oružje prema sebi. Ispalio je nekoliko hitaca u sebe – prema policijskom izvješću jedan od metaka pogodio ga je u glavu. Time je počinio samoubojstvo, premda nije umro odmah: davao je znakove života, ali je ubrzo podlegao ranama prije nego što je mogao biti medicinski zbrinut.

Mještani i osoblje Doma bili su šokirani – usred bijela dana, na prostoru koji bi trebao biti siguran za djecu, odigrala se krvava drama. Za sobom je Tomislav ostavio oružje i jezivu scenu: mrtvu suprugu i sebe teško ranjenog, dok je njihov sin, na sreću, bio na sigurnom. Policijski očevid potvrdio je da se radilo o klasičnom slučaju ubojstva i samoubojstva.

Kasnijom pretragom, policija je u džepu Tomislava Jakopovića pronašla oproštajno pismo koje je razotkrilo njegov poremećeni plan. U pismu je opisao svoju “nesretnu ljubav” i naveo da za njegovu obitelj vidi samo jedno rješenje – da ubije suprugu, sina i sebe. Priznao je kako će mu biti "jako teško ubiti dijete", ali da smatra da je i to jedini izlaz iz njihove situacije. Ovi šokantni navodi iz pisma potvrđuju da je zločin bio pomno planiran unaprijed i da je Tomislav namjeravao usmrtiti i vlastito dijete, ali zahvaljujući prisebnosti socijalne radnice dječak je spašen od te sudbine. Nakon tragedije, dijete je odmah zbrinuto na sigurnom, a ostalim štićenicima i zaposlenicima Doma pružena je psihološka pomoć putem kriznog interventnog tima, s obzirom na traumu koju su doživjeli.

Profil i motivacija počinitelja - psihološka analiza

Tomislav Jakopović od ranije je bio poznat kao nasilna i problematična osoba, no njegova životna priča sugerira da je i sam bio 'proizvod' teškog obiteljskog okruženja. Potječe iz disfunkcionalne obitelji: majka mu je bila vrlo neodgovorna – četiri puta se udavala i razvodila – a djeca (Tomislav i još troje polubraće/sestara) su joj oduzeta zbog zanemarivanja. Tomislav je veći dio djetinjstva proveo po

domovima za djecu i odgojnim ustanovama, bez stabilne obitelji i adekvatne skrbi. Uz to, i fizičko nasilje ostavilo je traga, navodno su ga majčini partneri zlostavljali dok je bio dijete. Obiteljska anamneza dodatno je opterećena zločinom: nakon što se Tomislavova majka razvela od njegova oca Milovana, ovaj je ubio svoju nevjenčanu suprugu (Tomislavovu pomajku). Drugim riječima, Tomislav je odrastao okružen nasiljem – otac je bio ubojica, majka nije brinula o djeci. Tomislav je praktički cijeli život bio prepušten institucijama. Ni osnovno obrazovanje nije završio do kraja, a u adolescenciji se okrenuo kriminalu. Do 22. godine već je skupio dugi registar kaznenih djela (krađe, teške krađe) i više prijava zbog ilegalnog oružja i eksploziva. Iz svega je više nego jasno da je riječ o osobi formiranoj u vrlo disfunkcionalnim okolnostima, bez usvojenih zdravih obrasca ponašanja.

U braku s Jelenom, njegove nasilne i manipulativne crte došle su do izražaja. Bio je patološki ljubomoran i posesivan, a čak i kada je motiv njegove agresije nije bila klasična ljubomora, radilo se o krajnjoj potrebi za kontrolom nad suprugom. Jelenina majka posvjedočila je da joj je zet dvije godine konstantno prijetio smrću kćeri i unuka; “ne zbog ljubomore, nego zato što se Jelena odlučila razvesti pa za njega više neće imati tko zarađivati novac”. Ova izjava otkriva mnogo o psihologiji počinitelja: Tomislav je gubitak supruge doživljavao i kao gubitak financijske sigurnosti i kontrole. Nije mogao podnijeti da ga Jelena napusti i povede dijete, te je radije bio spreman uništiti cijelu obitelj nego dopustiti da nastave živjeti bez njega. Takav obrazac razmišljanja – “ako ne može biti moja, neće biti ničija” – nažalost je čest u ekstremnim slučajevima obiteljskog nasilja. Oproštajno pismo koje je nosio kod sebe upravo to potvrđuje: smatrao je da je “jedini izlaz” za njegovu obitelj zajednička smrt, uz priznanje da mu je teška pomisao da usmrti vlastito dijete. Ovo ukazuje na pomračenje uma u kojem počinitelj racionalizira masakr kao navodni čin milosti ili spasa za obitelj, što je duboko poremećen, ali ne i rijetko viđen psihološki mehanizam kod tzv. *proširenih suicida*.

Važno je napomenuti da Tomislav nikada nije potražio psihijatrijsku pomoć, niti je bio adekvatno sankcioniran na vrijeme. Njegovo ponašanje upućuje na moguće ozbiljne poremećaje ličnosti ili posttraumatske posljedice vlastitih trauma. Majka ubijene Jelene čak je izrazila i stanovito sažaljenje prema njemu unatoč svemu: “Iako mi je zvjerski ubio kćer, ja ga žalim. Svima sam govorila da je Tomislav težak bolesnik i da ga treba liječiti i pomoći mu”, izjavila je shrvana žena nakon tragedije. Ona i drugi bližnji smatrali su da je Tomislav pokazivao znakove ozbiljne psihičke nestabilnosti te da je sustav trebao reagirati i kroz liječenje, ne samo represivno. Nažalost, do takve intervencije nije došlo na vrijeme. Umjesto toga, Tomislav je do finalnog čina stigao u stanju očaja i bijesa, opasan po okolinu i sebe. Dodatnu opasnost predstavljalo je to što je u vrijeme zločina bio i bjegunac –

za njim su bile raspisane čak četiri potrage zbog ranijih kaznenih djela. Osjećaj da ga stiže ruka zakona, kombiniran s gubitkom obitelji, mogao je kod njega stvoriti dojam da nema budućnosti, osim da realizira svoju morbidnu “završnicu”. Ukratko, profil počinitelja ocrtava se kao profil mladića s poviješću teških trauma, delinkvencije i nasilništva, koji je razvio ubilačku odlučnost iz kombinacije osvete, patološke potrebe za kontrolom i iskrivljenog osjećaja bezizlaznosti.

Forenzički detalji slučaja

Forenzička istraga ovog slučaja nije bila pretjerano složena jer je bilo očito šta se dogodilo – počinitelj je na mjestu zločina pronađen s oružjem, a sve indicije ukazivale su na ubojstvo pa samoubojstvo. Prema službenom izvješću MUP-a, zločin se odigrao u parku Doma u Nazorovoj oko 10 sati, gdje je Tomislav Jakopović “hicima iz vatrenog oružja ubio Jelenu Sabinu Jakopović, potom se ubio hicem u glavu”. Balistički nalazi pokazali su da je korišten pištolj malog kalibra, ilegalno pribavljen, s prigušivačem na cijevi. Tomislav je to oružje očito nabavio i nosio sa namjerom da počinii planirano ubojstvo – činjenica da je imao prigušivač sugerira da je želio utišati pucnje kako bi ostvario svoj naum prije nego što ga drugi spriječe. Ispalio je više metaka u suprugu iz blizine, nanijevši joj višestruke ozljede prsnog koša i vitalnih organa od kojih je odmah preminula. Potom je ispalio hitac sebi u glavu (mediji navode da je “opalio nekoliko hitaca u sebe”, no zapravo je jedan hitac – onaj u glavu – bio presudan). Kada je policija stigla, zatekla je Jelenino beživotno tijelo i teško ranjenog Tomislava koji je još davao znakove života, no ni uz liječničku pomoć nije preživio više od nekoliko minuta.

Na mjestu zločina pronađeni su materijalni dokazi koji nedvojbeno potvrđuju tijek događaja. Pištolj kojim je zločin počinjen ležao je u blizini, kao i čahure ispaljenih metaka. Obdukcija je kasnije potvrdila da su svi tragovi djelo istog kalibra i oružja kojim je počinitelj raspolagao. Ključni forenzički dokaz motivacije pronađen je, međutim, u džepu počinitelja: oproštajno pismo. U njemu je Tomislav unaprijed opisao zločin koji će počinii i razloge – tzv. *bilješka samoubojice* jasno je naznačila njegov plan da usmrti cijelu svoju obitelj i sebe. Time je isključena bilo kakva sumnja da je možda došlo do nečeg nepredviđenog; naprotiv, radilo se o smišljenom *femicidu*, praćenim samoubojstvom. Taj je dokument uvelike rasteretio istragu oko utvrđivanja motiva i namjere.

Svjedočenja očevidaca, među kojima je najvažnije ono socijalne radnice koja je bila prisutna, također su pomogla razjasniti okolnosti. Ona je potvrdila da je Tomislav prije pucnjave prijetio oružjem njoj i djetetu, što je bio okidač da pozovu policiju. Na sreću, uspjela je fizički udaljiti dijete neposredno prije nego što je počinitelj pucao. Time je spriječeno da dječak bude ozlijeđen ili ubijen, što je vjerojatno također bila Tomislavova namjera prema sadržaju pisma. Dječak je

kasnije pregledan – nije bio fizički povrijeđen, dok je za sve prisutne psihološki šok bio nemjerljiv.

Važno je napomenuti da je Tomislav bio pod istragom za druga kaznena djela u vrijeme incidenta. Policija je neposredno nakon ubojstva izvijestila da je Jakopović bio osumnjičen kao član organizirane skupine provalnika koja je krala teretna vozila i opljačkala više skladišta diljem Hrvatske. Protiv njega su, kako je rečeno, *“do kobnog dana na snazi bile raspisane četiri tjeralice”* zbog ranijih krađa i posjedovanja oružja. Drugim riječima, on je u trenutku počinjenja ubojstva već bio bjegunac od zakona. Ovaj podatak nije direktno utjecao na utvrđivanje krivnje za samo ubojstvo (koje je bilo očito), ali baca dodatno svjetlo na profil počinitelja: bio je u bijegu, naoružan i opasan. Sve to skupa čini još težim propust institucija što takva osoba nije bila pod nadzorom ili u pritvoru prije nego je uspio doći u dodir sa žrtvom.

Reakcije i odgovornost institucija

Stravično ubojstvo mlade majke pred ustanovom za brigu o djeci potreslo je hrvatsku javnost i pokrenulo val osuda na račun nadležnih službi. Mediji su slučaj odmah okarakterizirali kao nemar institucija, ističući kobne propuste socijalnih službi, suda i policije koji su omogućili da notorni obiteljski nasilnik dođe u priliku ubiti ženu koju je mjesecima terorizirao. Autonomna ženska kuća Zagreb, sklonište gdje je Jelena potražila pomoć, održala je konferenciju za tisak na kojoj je koordinatorica Neva Tölle izrazila šok i ogorčenje nedjelotvornošću institucija. “Jelena od svih je tražila pomoć, a od nikoga je nije dobila”, rekla je Tölle, pokazavši novinarima dokumente koji su dokazivali da je Jelena još u kolovozu prošle godine molila Centar za siguran smještaj za sebe i dijete zbog prijetnji supruga. Autonomna kuća je otvoreno optužila ravnatelja Centra za socijalnu skrb Ivanić Grad i sutkinju Općinskog suda u Ivaniću da nisu zaštitili Jelenu od čovjeka koji je bio evidentirani zlostavljač i kriminalac. Zatražili su njihovu odgovornost, najavivši i kaznene prijave zbog propusta u postupanju.

Reakcija državnog vrha također nije izostala. Tadašnja potpredsjednica Vlade i ministrica obitelji, Jadranka Kosor, izjavila je da zahtijeva hitnu istragu i sankcioniranje odgovornih za ovaj propust. Već četiri dana nakon ubojstva, ravnatelj Centra u Ivanić Gradu, Pero Krnjić, podnio je ostavku na dužnost, pravdajući se da to čini zbog “medijske hajke” kojoj je izložen nakon tragedije. Unatoč njegovoj obrani, ostavka je doživljena kao priznanje da stvari u tom Centru nisu odrađene kako treba. Iz Ministarstva socijalne politike najavili su izvanredni nadzor rada Centra i utvrđivanje svih propusta.

“Ako je točno ovo što mediji spominju, počinjeni su ozbiljni propusti zbog kojih će uslijediti vrlo ozbiljne konsekvence”, izjavio je tada pomoćnik ministra. Bilo je jasno da se traže “žrtveni jarci” u sustavu kako bi se umirila javnost, ali i poboljšali mehanizmi zaštite ubuduće.

Povela se i polemika između Autonomne kuće i Centra za socijalnu skrb oko toga tko snosi koliki dio krivnje. Ravnatelj Centra u svom priopćenju branio se tvrdnjom da su djelatnici Centra poduzeli sve što su mogli za dobrobit djeteta i majke. Posebno je istaknuo da “niti Autonomna ženska kuća, niti majka pokojne Jelene, nikada nisu kontaktirale Centar zbog prijetnji upućenih Jeleni”, negirajući propuste u komunikaciji. Naveo je i jedan zanimljiv podatak: kad se Jelena prvi put obratila Centru u ljeto 2005., navodno joj je odmah ponuđen siguran smještaj u Caritasovom domu u Rijeci, kamo je i otišla s djetetom – ali je, prema njemu, “dobrovoljno otišla dva dana nakon smještaja te nastavila živjeti sa suprugom”. Time je sugerirao da je Jelena tada sama odabrala vratiti se nasilniku. Iz Autonomne kuće na to su uzvratili da iznošenje takvog podatka u javnost predstavlja pokušaj prebacivanja krivnje na žrtvu, umjesto da se prizna da sustav kasnije nije reagirao kad je Jelena konačno trajno odlučila otići od muža. Činjenica jest da su institucije imale višestruke *druge* prilike zaštititi je – npr. nakon što je u prosincu oteta i prijetilo joj se pištoljem, Centar i sud, mogli su zabraniti svaki kontakt Tomislavu i držati ga pod nadzorom. No to nisu učinili.

Ovaj slučaj otvorio je širu raspravu o manjkavostima sustava zaštite od obiteljskog nasilja u Hrvatskoj. Aktivistice su istaknule da se o problemu ozbiljno govori tek kada dođe do tragedije: “Žalosno je da se ova problematika izvlači samo kod ovakvih tragedija. Sad će se dan-dva o tome pisati i pričati, a potom će se sve zaboraviti do sljedeće tragedije”, upozorila je Sarnavka. Tomislava Jakopovića su mnogi uspoređivali s drugim zloglasnim slučajevima – primjerice, te iste 2006. samo dva mjeseca kasnije dogodio se familicid u Međimurju gdje je Mladen Mesarić automatskom puškom ubio nevjenčanu suprugu i njihovo dijete pa sebe, također nakon prijetnji i tek izašavši iz zatvora. Sličnosti su bile zastrašujuće, što je dodatno pojačalo pritisak da se nešto promijeni u sustavu kako bi se žene i djeca bolje zaštitili od ovakvih nasilnika.

Nažalost, unatoč medijskoj pažnji i kratkotrajnom “lova na krivce”, postavlja se pitanje jesu li naučene prave lekcije. U trenutku tragedije u Nazorovoj, sve formalne instance zakazale su: policija ga nije uspjela spriječiti iako je za njim bila tjeranica, centar i sud nisu proveli zaštitne mjere unatoč jasnim naznakama smrtonosne opasnosti, a sigurno okruženje koje je Jelena našla imalo je propust (morala je izlaziti radi viđanja djeteta gdje ju je nasilnik dočekao). No, ovaj je slučaj barem osvijestio javnost o tome da zlostavljanje nije privatna stvar, već

ozbiljno društveno pitanje. Potaknuo je poboljšanja, poput češćeg korištenja zabrana prilaska, hitnijeg postupanja u ovakvim predmetima i poziva da se *interdisciplinarno* pristupa procjeni rizika kod prijavljenih nasilnika. Kako je sama Jelena tragično zaključila u svom podnesku sudu: “Radi se o teškom nasilju, život mi je ugrožen, živim u stalnom strahu, molim da se postupak provede hitno.” Jelenin vapaj nije uslišan na vrijeme, što ostaje trajna opomena odgovornima.

Sudbina djeteta nakon zločina

Dvogodišnji sin Jelene i Tomislava ostao je iza ovog zločina kao nijemi svjedok tragedije – dijete bez roditelja. Neposredno nakon ubojstva, dječak je ostao smješten u Domu za nezbrinutu djecu u Nazorovoj, gdje je i dotad boravio. Žalosnu dimenziju priči daje činjenica da nitko od članova šire obitelji nije pokazao interes za njega u danima nakon tragedije. Prema pisanju medija, nitko od rodbine, ni s majčine ni s očeve strane, nije dolazio posjetiti dječaka u Domu niti je itko službeno zatražio skrbništvo nad njim nakon smrti roditelja. Obje bake – i Jelenina i Tomislavova majka – ostale su po strani; čak su kasnije priznale da ne znaju ništa o unuku otkako je smješten u Dom, niti su znale gdje će završiti.

Dječak je nekoliko mjeseci nakon tragedije, odlukom suda, posvojen i napustio je Nazorovu. Time je dobio priliku za novi početak u drugoj obitelji, daleko od sjene obiteljskog nasilja. Ni jedna baka nije obaviještena o tome gdje je dijete otišlo, niti imaju kontakt s njim. Socijalne službe procijenile su da je za dobrobit djeteta bolje prekinuti veze s obiteljima koje nisu bile uključene niti pružale podršku nakon tragedije, kako ne bi bilo dodatnih trauma ili negativnih utjecaja.

Stručnjaci smatraju da je dječakova sreća u nesreći to što je bio vrlo malen (dvije godine) te neće imati svjesnih sjećanja na događaj niti na svoje roditelje. Identitet i lokacija dječaka (u medijima nazivanog “malim Tomislavom”) čuvaju se u tajnosti, kako bi mu se omogućio normalan život daleko od publiciteta i tereta prošlosti.

Mentalno zdravlje kao prva linija obrane – i posljednja linija zacjeljivanja

Femicid nije „iznenadni lom“, nego najčešće predvidljiv ishod niza propuštenih signala. Zato se odgovor društva ne smije svesti na šok i osudu nakon tragedije, nego na sustavnu prevenciju i kontinuiranu podršku prije i poslije nasilja. U toj jednadžbi, mentalno zdravlje je i štit i melem.

„U prevenciji ovakvih događaja važno je osnaživati svakog pojedinca – odnosno cjelokupno društvo – za adekvatno nošenje sa stresom te kontroliranje vlastitih emocija. Važno je od najranijeg djetinjstva učiti socijalne i emocionalne vještine te

programe učenja socijalnih i emocionalnih vještina integrirati u školski kurikulum. Način na koji ljudi upravljaju svojim emocijama, način na koji rješavaju probleme i sukobe, način na koji se ophode jedni prema drugima je ono što ih čini zrelima, a sve to, kao i svi ponašajni obrasci uče se kroz cijeli život. Mogućnost učenja uspješnih ponašajnih obrazaca trebala bi biti dio cjeloživotnog odgoja i obrazovanja. Razlozi uspješnih partnerskih odnosa, rješavanje problema, način komuniciranja te kontrola emocija, posebice bijesa, trebali bi biti dio obrazovanja, ali i dostupni kao psihosocijalna pomoć i podrška svima koji pomoć trebaju, traže, ili su u bilo kom smislu rizični. Rizike bi se, u okviru školskog, socijalnog i zdravstvenog sustava, na vrijeme trebalo prepoznati te osigurati programe pomoći. U okviru zdravstvenog sustava, potrebno je razvijati psihološku pomoć obiteljima u smislu bračnog savjetovanja, obiteljske terapije, programa kontrole emocija, a poglavito bijesa. S druge strane, policija, socijalni sustav i sustav pravosuđa moraju adekvatno i pravovremeno reagirati u smislu sankcioniranja svake prijetnje te zaštititi žrtava.“ objašnjava prof. dr. sc. Danijela Štimac Grbić.

I za kraj

Ovaj slučaj ostavlja gorko-slatku sliku: s jedne strane, dvogodišnje dijete zauvijek je izgubilo biološke roditelje u činu nezamislivog nasilja; s druge strane, pružena mu je prilika da odraste u zdravoj sredini, pošteđen neposrednog sjećanja na tu traumu.

Za društvo i institucije, ostaje obveza da se ovakve tragedije više ne ponove – da nijedna žena koja traži zaštitu ne bude prepuštena sama sebi, i da nijedno dijete ne ostane siroče zbog propusta sustava koji je trebao spriječiti nasilnika. Slučaj u Nazorovoj 2006. crnim je slovima upisan anale crne kronike kao opomena koliko daleko obiteljsko nasilje može otići ako se ignoriraju znakovi upozorenja.



Članak je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti